

Klorpyrifos och hälsoeffekter på bananarbetarna i San Pedro Sula, Honduras

Sammanfattning av studien *Efectos de clorpirifos sobre la salud de trabajadores bananeros de San Pedro Sula, Honduras*. C. Wesseling m.fl., 2004. Programa Salud y Trabajo en America Central, 2004. SALTRA, Costa Rica/Nicaragua.

Klorpyrifos och hälsoeffekter på bananarbetarna i San Pedro Sula, Honduras

Bakgrund

Bananarbetarna på Chiquitas plantager i San Pedro Sula, Honduras, var oroliga över hälsoeffekterna av de giftbehandlade plastpåsar¹ som skyddar bananstockarna mot insektsangrepp. Påsar¹ började användas i maj 2002 och efter flera strejker och förhandlingar tillsattes en myndighetskommission för att medla mellan arbetare och bananbolag. Kommissionen fastslog att med lämplig skyddsutrustning var det låg risk för skador. Men drygt ett år senare klagade bananarbetarna över både nerv- och hudproblem. Bananarbetarnas fackförening² tog kontakt med forskare³ med målet att fastställa om plantagearbetarna utsattes för giftet och vilka de möjliga effekterna var.

Studiens upplägg

Av de ca 2200 stycken arbetare från tio bananplantager i San Pedro Sula som efterfrågade studien var det ca 170 stycken som hade direktkontakt med de giftbehandlade plastpåsar¹. Denna tjänst kallas för "protegedor"⁴ och innebär "att skydda bananerna" mot insekter. Man bär ut plastpåsar¹ i fält tillsammans med annan utrustning, klättrar upp på stegen, öppnar påsen och binder fast den över bananstocken. I studien utsågs även slumpmässigt en kontrollgrupp av plantagearbetare som inte har direktkontakt med påsar¹. Totalt deltog 108 stycken fackligt anslutna bananarbetare, alla män, från tio gårdar. Av dessa hade 53 stycken som uppgift att skydda bananerna medan övriga 55 tillhörde kontrollgruppen. Antalet personer i undersökningen hade beräknats för att ge statistiskt signifikanta skillnader inom ett 95-procentigt konfidensintervall. Undersökningen genomfördes oktober 2003 i fackföreningens lokaler på arbetarnas lediga helger och kvällar, eftersom företaget inte gav dem ledigt. Olika tester genomfördes för att mäta giftrester i urinen och möjliga effekter på t.ex. nervsystemet samt inlärnings- och koordinationsförmågan. Man analyserade också mängden gift i tre nya påsar och i trettio använda påsar som hängt 8 – 10 veckor i fält och efter skörd sorteras bort vid paketeringen av bananerna.

Resultat

De nya påsar¹ innehöll en koncentration av 1 procent (10 g/kg) av giftet och av de använda påsar¹ innehöll 30 procent spårbara halter (0.01 – 3.1 g/kg) och resterande inga mätbara halter.

I genomsnitt per dag, 6 dagar i veckan, knyter varje "protegedor" fast 144 stycken plastpåsar¹ över bananstockarna. Alla sa sig använda utdelad skyddsutrustning som kläder, mask och gummihandskar. Nio av tio arbetare upplevde utrustningen som obekvämlig eller att den försvårade arbetet, och tre av fyra tog av sig handskar och skyddsmask vid pauser i arbetet.

¹ Blåa plastpåsar som är behandlade med insektsgiftet klorpyrifos (eng. chlorpyrifos), produktnamn Dursban

² Sindicato de Trabajadores de la Tela Railroad Company (SITRATERCO)

³ Forskare från både Costa Rica och Nicaragua som samarbetar i ett program kring hälsa och arbete i Centralamerika (SALTRA). Programmet är bl.a. finansierat via svenska biståndsmedel.

⁴ Från spanska "proteger" – skydda, det finns ingen bra svensk översättning av "protegedor"

Varenda "protegedor" utom två hade mätbara giftrester i urinen medan endast en av kontrollgruppen hade mätbara halter. Kontrollgruppen uppvisade också signifikant mindre påverkan på acetylkolinesteras som är ett enzym för reglering av människans nervsystem. Övriga tester visade också att de arbetare som knyter fast de giftiga plastpåsarna över bananerna hade sämre hälsa än övriga i studien. Koncentrations- och minnessvårigheter, hudirritation, nedstämdhet, försämrad sexlust och till och med självmordsbenägenhet var en del av problemen som rapporterades.

Studiens viktigaste slutsatser är:

- Trots att de manliga plantagearbetare som har direktkontakt med de giftbehandlade plastpåsarna (protegedor) använder skyddsutrustning utsätts de för [insektsgiftet] klorpirifos i okända mängder via upptag genom huden och troligen genom lungorna och mun.
- De uppvisar tydliga effekter på grund av långvarig kontakt med klorpirifos såsom:
 - koncentrationssvårigheter, nedstämdhet och tankar på självmord,
 - ingen aptit, viktnedgång, sömnproblem, minskad sexlust, och
 - nervproblem som påverkar uppfattningsförmåga och motorik.

Inte någonstans i hela världen har det gjorts en tillräcklig riskanalys för denna typ av plantagearbete. Även om den här studien bara är ett litet steg visar den på oacceptabla risker för arbetarnas hälsa och måste upphöra.

Fakta om insektsgiftet klorpyrifos

Klorpyrifos är ett nervgift med medelhög akut giftighet för människa och är mycket giftigt för fisk och fåglar⁵. Det är ett av de vanligaste bekämpningsmedlen som hittas i vatten och botten sediment runt bananplantagerna, och i känsliga naturområden, i Costa Rica⁶. Globalt har medlet använts mot insekter både i jordbruket och i hushållen sedan 1965. Nyligen förbjöds hushållsanvändningen av klorpyrifos i USA (2000) efter att risker för effekter på människans nervsystem, speciellt hos barn i åldern 1 – 6 år, hade påvisats. För att ytterligare minska riskerna för barnen upphörde samma år användningen av klorpyrifos på tomater och tillåten halt av giftrester sänktes för vindruvor och äpplen⁷. I Centralamerika är klorpyrifos ett av dussinet bekämpningsmedel som orsakar mest förgiftningsfall i regionen⁸.

I Sverige är klorpyrifos förbjudet att använda för hushållsändamål och endast några produkter är godkända för yrkesmässigt bruk mot skadeinsekter som t.ex. kackerlacka. Tills nyligen var klorpyrifos även förbjudet inom det svenska jordbruket men i juni 2005 godkände EU klorpyrifos som ett växtskyddsmedel⁹. Och därmed har dörren öppnats för ännu ett kontroversiellt ämne som tidigare har varit belagt med restriktioner i Sverige.

⁵ Extoxnet, odaterat, <http://pmep.cce.cornell.edu/profiles/extoxnet/>

⁶ *Pesticide impact of intensive banana production on aquatic ecosystems in Costa Rica*, 2000. L. Castillo, Dep. of Systems Ecology, Stockholm University.

⁷ Interim Registration Eligibility Decision for Chlorpyrifos, 2002
http://www.epa.gov/oppsrrd1/REDs/chlorpyrifos_ired.pdf och även
http://www.epa.gov/oppsrrd1/REDs/factsheets/chlorpyrifos_fs.htm

⁸ *Efectos de clorpirifos sobre la salud de trabajadores bananeros de San Pedro Sula, Honduras*. C. Wesseling m.fl., 2004. Programa Salud y Trabajo en America Central, 2004. SALTRA, Costa Rica/Nicaragua.

⁹ EU:s översyn av växtskyddsmedel styrs av EU-direktiv 91/414/EEG, läs mer på Kemikalieinspektionen, www.kemi.se